

Van:	Forum Standaardisatie via Regieraad Interconnectiviteit
Aan:	Nationaal Beraad
Bijlagen:	A. Monitor Open Standaarden 2016 (inclusief duiding en maatregelen) B. Hamerstuk: Werkplan Forum Standaardisatie 2016/2017 (versie 2017)

Voor u ligt:

1. **Ter instemming:** duiding en aanvullende maatregelen naar aanleiding van de Monitor Open Standaarden 2016 (ICTU). [Bijlage A]
2. **Hamerstuk:** Het werkplan 2016-2017 is in februari 2016 – conform instellingsbesluit – goedgekeurd door het Nationaal Beraad. Op verzoek van het Forum is eind 2016 een klein aantal punten voor 2017 toegevoegd, die in het werkplan zijn gemarkeerd. Het ligt daarom als hamerstuk nogmaals voor aan het Nationaal Beraad. [Bijlage B]

Ad.1 Ter instemming: Duiding en aanvullende maatregelen n.a.v. Monitor Open Standaarden 2016

U wordt gevraagd in te stemmen met:

- De bevindingen en duiding van de Monitor Open Standaarden Beleid 2016;
- De aanvullende adoptie maatregelen die n.a.v. de Monitor worden genomen.

De voorliggende Monitor, duiding en maatregelen zijn reeds in december door het Forum Standaardisatie en in januari door de Regieraad Interconnectiviteit, besproken en goedgekeurd.

Te zijner tijd zal EZ de monitor, voorzien van een oplegger aan de Tweede Kamer sturen.

Ad. 2 Hamerstuk: Werkplan Forum Standaardisatie 2016-2017 (versie 2017)

Om de capaciteit van het Forum Standaardisatie en haar bureau effectief, resultaatgericht en met focus in te zetten, is gekozen voor een werkplan op 1 A4. Dat werkplan treft u als bijlage B aan.

Wat is toegevoegd voor 2017?

- De functionele toepassingsgebieden van standaarden zullen duidelijker omschreven worden (nr. 1b)
- Er worden bestuurlijke afspraken gemaakt over een tijdsplanning van de adoptie van verplichte standaarden in de GDI-voorzieningen, conform Digiprogramma 2017 (nr. 14b)
- Aanvullend aan de voorgeschreven *leg-uit* in het jaarverslag uit de Rijksinstructie, wordt een laagdrempeliger *leg-uit* mogelijkheid ingericht. Op die manier kan inzicht worden verkregen in evt. adoptiedrempels (nr. 14c)
- Een aantal activiteiten dat te maken heeft met het afronden van de huidige mandaatperiode van het Forum Standaardisatie (eind 2017), en het anticiperen op een nieuwe mandaat periode van 2018 en verder: wat loopt goed, wat moet anders, en zijn er aanvullende kansen (onder VI)

Bijlage A Monitor Open Standaarden Beleid 2016

Voorliggende notitie bestaat uit drie delen;

1. De belangrijkste bevindingen uit de monitor 2016 (infographics)
2. De duiding van de Monitor Open Standaardenbeleid 2016
3. De aanvullende adoptiemaatregelen die n.a.v. de monitor worden genomen

Gevraagd besluit

U wordt gevraagd in te stemmen met:

1. *De bevindingen en duiding van de Monitor Open Standaarden Beleid 2016*
2. *De aanvullende adoptiemaatregelen die n.a.v. de Monitor worden genomen*

Voorliggende Monitor, duiding en maatregelen zijn reeds in december door het Forum Standaardisatie en in januari door de Regieraad Interconnectiviteit besproken en goedgekeurd.

Toelichting

Forum Standaardisatie gebruikt de jaarlijkse Monitor Open Standaardenbeleid om de ingezette adoptiekoers te herijken en waar nodig aan te scherpen. De monitor 2016 tracht via drie onderdelen een beeld te schetsen van de stand van de adoptie van open standaarden:

1. *Gebruiksgegevens van open standaarden*

Voor een deel van de standaarden zijn harde gebruiksgegevens verzameld (zoals de informatiebeveiligingsstandaarden). Waar dit niet mogelijk was is aan de beheerder van de standaard gevraagd iets te melden over de adoptieontwikkeling over 2016.

2. *De toepassing van standaarden in GDI-voorzieningen*

Bij 27 GDI-voorzieningen en 9 overige generieke voorzieningen is geïnventariseerd welke open standaarden relevant zijn en welke daadwerkelijk worden toegepast.

3. *Open standaarden gevraagd bij aanbestedingen*

Bij in totaal 44 aanbestedingen, uit de tweede helft van 2015 en eerste helft van 2016, is onderzocht of open standaarden relevant waren en of deze daadwerkelijk zijn gevraagd.

De monitor 2016 laat zien dat de afgelopen twee jaar een goede adoptiekoers is ingezet, maar dat een aanscherping op een aantal punten wenselijk is. Voorliggende notitie bevat de duiding van de Monitor Open Standaarden Beleid 2016 en bevat een aantal aanvullende adoptieactiviteiten die Forum Standaardisatie in 2017 wil inzetten.

De monitor zelf is vanwege het grote aantal pagina's niet als stuk meegezonden. Deze is beschikbaar op de Forum-website¹:

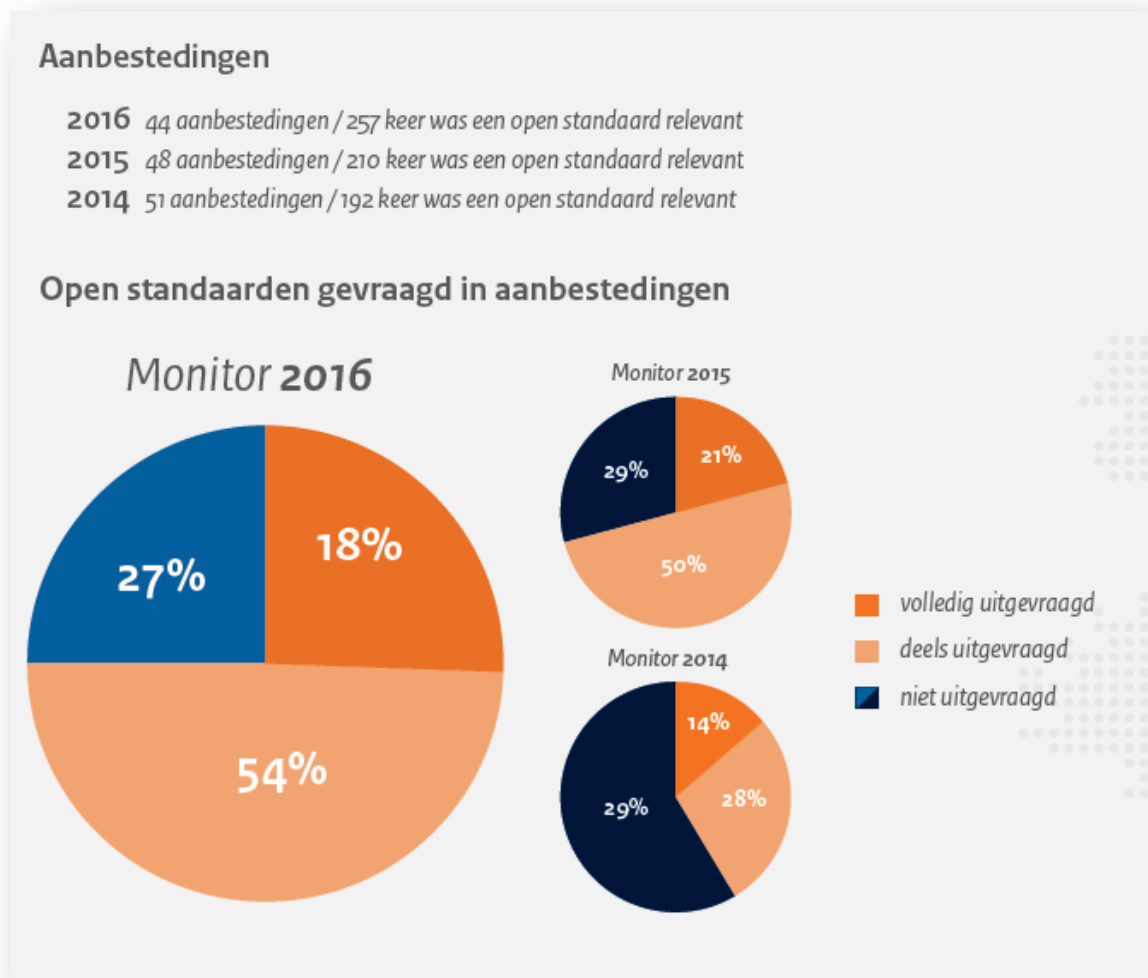
<https://www.forumstandaardisatie.nl/sites/default/files/NB/2017/0202/MonitorOSB2016WEB.pdf>

¹ Let op: De rapportage begint op p. 11.

1. Belangrijkste bevindingen uit de monitor 2016

Aanbestedingen

Voor de monitor 2016 zijn 44 aanbestedingen onderzocht uit de 2^e helft van 2015 en 1^e helft van 2016. In onderstaande figuur wordt het resultaat van 2016 en de twee voorgaande jaren weergegeven:

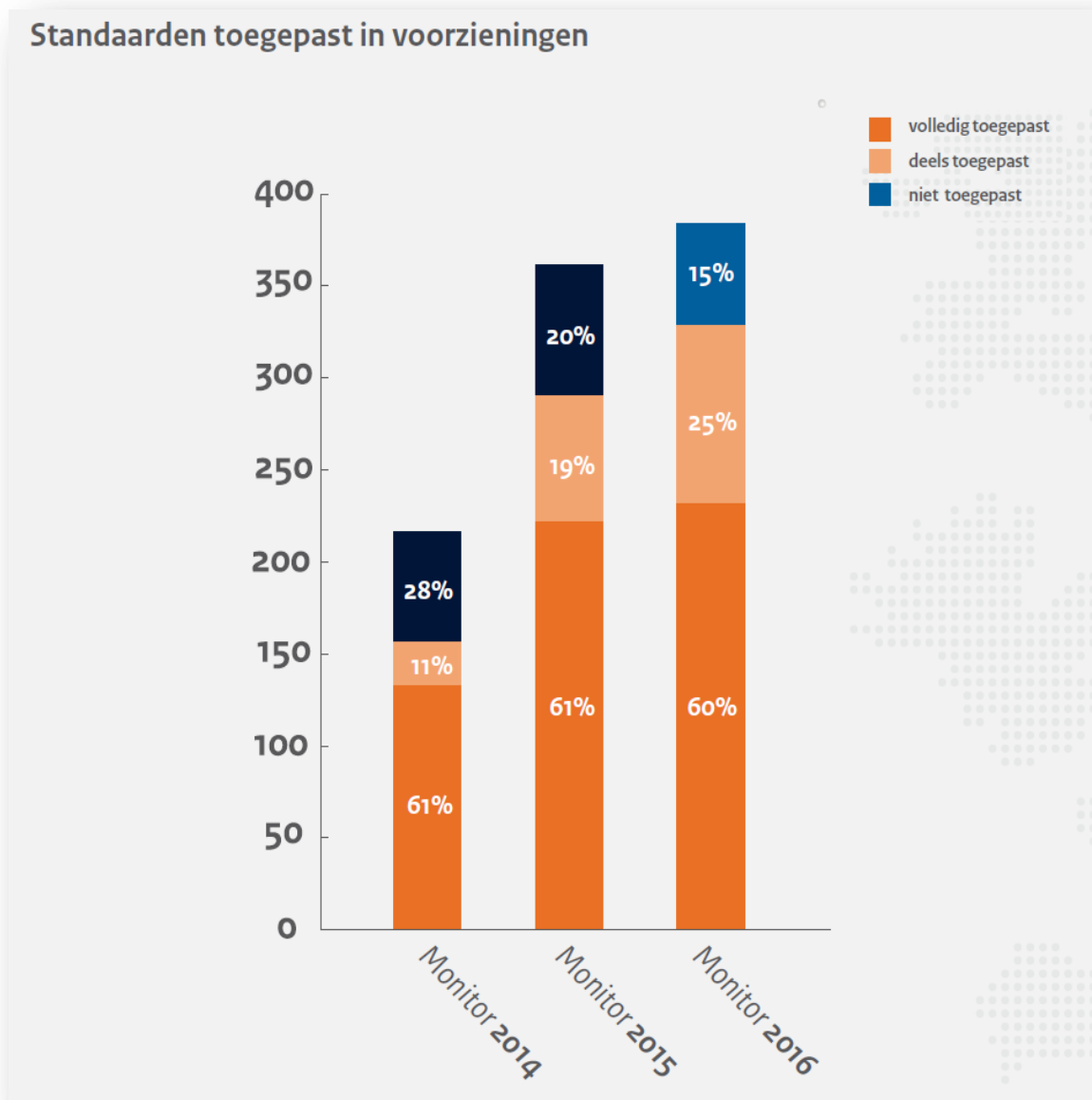

In hoofdstuk 2 van voorliggende notitie worden de resultaten geduid (p.4)²

² Of zie de gehele rapportage op <https://www.forumstandaardisatie.nl/sites/default/files/NB/2017/0202/MonitorOSB2016WEB.pdf>

Standaarden toegepast in voorzieningen

Voor de monitor 2016 zijn 27 GDI-voorzieningen en 9 overig generieke voorzieningen getoetst. In onderstaande figuur wordt het resultaat van 2016 en de twee voorgaande jaren weergegeven:

In hoofdstuk 2 van voorliggende notitie worden de resultaten geduid (p.4)³

³ Of zie de gehele rapportage op <https://www.forumstandaardisatie.nl/sites/default/files/NB/2017/0202/MonitorOSB2016WEB.pdf>

2. Duiding Monitor Open Standaardenbeleid 2016

De Monitor Open Standaarden Beleid laat zien dat de ingezette positieve ontwikkeling die in 2015 werd waargenomen grotendeels is vastgehouden.

Aanbestedingen

Onderzocht zijn aanbestedingen van overheidsorganisaties in de tweede helft van 2015 en de eerste helft van 2016.

- In 73% van de aanbestedingen is gevraagd om standaarden van de verplichte lijst (was 71%)
- In 18% van de aanbestedingen is gevraagd om alle relevante standaarden (was 21%)
- In 54% van de aanbestedingen is naar tenminste een deel van de relevante standaarden gevraagd (was 50%)

Gelet op de motie Oosenbrug/Gesthuizen dat alle aanbestedingen aan het pas-toe-of-leg-uit beleid moeten voldoen, is het zaak de verbetering uit 2015 vast te houden en door te zetten.

Standaarden in voorzieningen

Bij voorzieningen lijkt het beeld over 2016 op het jaar daarvoor.

- De mate waarin voorzieningen voldoen aan open standaarden neemt toe.
- Van alle 387 keer dat een open standaard relevant is, wordt deze in 60% van de gevallen daadwerkelijk toegepast. (was 62%)
- Daarnaast is het aantal keer dat een voorziening tenminste deels aan een standaard voldoet of concrete plannen heeft om te gaan voldoen is gestegen naar 25% (was 19%)
- Dan blijft over 15% van de standaarden waaraan niet wordt voldaan. (was 19%)
- De gemiddelde adoptie van standaarden in GDI voorzieningen is gelijk aan de gemiddelde adoptie van standaarden in voorzieningen die geen onderdeel zijn van de GDI (beiden ca. 60%).
- 11 van de 36 voorzieningen voldoen geheel aan alle relevante standaarden.
10 hiervan betreft GDI voorzieningen.

Gebruiksgegevens standaarden

Gebruiksgegevens zijn nog steeds niet altijd eenvoudig te achterhalen. Een paar noemenswaardige ontwikkelingen:

- Zeven standaarden laten een flinke groei zien van 10% of meer: Digikoppeling, DNSSEC, DKIM, SMEF, TLS, SPF, SAML. Voor de informatieveiligheidsstandaarden: DNSSEC, TLS, DKIM & SPF, heeft het Nationaal Beraad aanvullende adoptieafspraken gemaakt. Dit lijkt te helpen bij de groei (gemiddeld 14% over het afgelopen jaar). Om het streefbeeld te halen moet het groeipercentage echter nog wel verder omhoog. De huidige adoptiegraad is van deze standaarden is gemiddeld bijna 50%
- Zes standaarden worden op brede schaal door overheden gebruikt: STuF, EML_NL, Digikoppeling, e- factureren (SMEF), SPF en DNSSEC.
- Van een aantal standaarden is het gebruik nog aan de lage kant. Met name Ipv6 blijft achter, hoewel de toename in gebruik bij de rijksoverheid relatief gezien indrukwekkend is (van 3% naar 16% over het afgelopen jaar).

Toelichting Duiding monitor 2016

Forum Standaardisatie monitort jaarlijks de effecten van het open standaardenbeleid van de Nederlandse overheid. Het onderzoek is evenals vorig jaar uitgevoerd door ICTU. Tijdens de Forumvergadering in oktober is de Monitor reeds mondeling toegelicht.

De Monitor Open standaardenbeleid is gebaseerd op gegevens uit een aantal bronnen:

- onderzoek van 'pas toe of leg uit' bij feitelijke aanbestedingen in de tweede helft van 2015 en de eerste helft van 2016;
- onderzoek naar de toepassing van open standaarden bij een groot aantal (GDI) voorzieningen;
- onderzoek naar gebruiksgegevens van de 'pas toe of leg uit' -standaarden

Bij de eerste twee onderdelen laat de Monitor een gelijksoortig beeld zien t.o.v. vorig jaar. Bij het derde onderdeel zijn de cijfers in veel gevallen onvoldoende hard om een vergelijking met eerdere jaren te kunnen maken.

Uitzondering zijn de informatieveiligheidsstandaarden. Deze gebruiksgegevens zijn hard. Het gebruik hiervan op overheidsdomeinen wordt half jaarlijks getoetst voor het Nationaal Beraad. Deze resultaten zijn sinds dit jaar ook onderdeel van de Monitor. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen en ontwikkelingen kort toegelicht.

1. Onderzoek feitelijk aanbestedingen

Voor de monitor is, net als vorig jaar, een groot aantal aanbestedingen onderzocht. Dit keer zijn in totaal 44 aanbestedingen uit de tweede helft van 2015 en eerste helft van 2016 onderzocht.

Belangrijkste bevindingen

- In 73% van de aanbestedingen is gevraagd naar open standaarden van de lijst. (Dit was 71%)
- Het aantal keer dat alle relevante standaarden gevraagd worden is licht gedaald naar 18% (was 21%);
- Daarnaast is in 54% van de aanbestedingen naar een deel van de relevante standaarden gevraagd (was 50%);

Waar de monitor vorig jaar een flinke positieve sprong liet zien t.o.v. de jaren ervoor, laat de huidige monitor een gelijksoortig beeld zien als vorig jaar. Dit betekent dat er niet opnieuw een sprong gemaakt is, maar dat de eerdere sprong tenminste wel is volgehouden

De keerzijde is dat als de aanbestedingen waarin niet naar standaarden gevraagd is (27%) en de aanbestedingen waarbij niet naar de cruciale standaarden gevraagd is (45%) bij elkaar worden opgeteld toch nog 72% van de aanbestedingen bedraagt.

2. Onderzoek Standaarden in (GDI) voorzieningen:

Ook dit jaar is onderzocht in hoeverre de belangrijkste voorzieningen (36 in totaal) voldoen aan de relevante open standaarden. Hiervoor zijn enerzijds 29 voorzieningen onderzocht die samen de GDI (Generieke Digitale Infrastructuur) vormen⁴. Anderzijds zijn dit jaar ook de 5 (andere) voorzieningen die vorig jaar zijn onderzocht nogmaals onderzocht⁵.

Belangrijkste bevindingen

- In de meest gevallen voldoen de onderzochte voorzieningen aan de meeste daarvoor relevante standaarden. Aan 60% wordt voldaan, Aan 25% wordt deels voldaan of is gepland, en in 15% van de gevallen wordt niet voldaan aan de standaarden.
- Hierbij is er nauwelijks verschil tussen GDI voorzieningen en niet-GDI voorzieningen. (GDI: 60% voldoet, 27% voldoet deels of is gepland, 13% voldoet niet)
- Op dit moment voldoen 11 van de 36 voorzieningen geheel aan alle relevante standaarden (of gaan daar op korte termijn aanvolden) 10 hiervan betreft GDI voorzieningen.
- Voor veel voorzieningen is een flink aantal standaarden relevant. Gemiddeld bijna 11 per voorziening.
- Veel voorzieningen hebben t.o.v. de vorige meting vooruitgang geboekt. Positieve voorbeelden zijn: BRT, Digi-inkoop, DigiD Machtigen en Ondernemersplein.

Uit de gesprekken met de beheerders van de voorzieningen blijkt dat het open standaardenbeleid beter bekend is en dat er meer aandacht komt voor het voldoen aan relevante open standaarden. Daarbij is een belangrijke constatering dat het voldoen aan standaarden soms alleen gerealiseerd kan worden als alle schakels in de keten meewerken. Dit omdat op het moment dat één partij verstek laat gaan, dat kan betekenen dat meerdere voorzieningen hierdoor niet kunnen voldoen aan de standaard.

Tot slot is het belangrijk om te benadrukken dat wanneer een voorziening nog niet voldoet aan een standaard, dit niet betekent dat de beheerder in gebreke is gebleven. Volgens het pas-toe-of-leg-uit beleid dient een standaard immers te worden toegepast bij het volgende investeringsmoment om eventuele vervroegde afschrijvingen of misinvesteringen te voorkomen.

⁴ Niet onderzocht zijn: het eID-stelsel (moet nog worden ontwikkeld), BLAU, BGT en BRO (nog niet gerealiseerd).

⁵ Namelijk: Digi-inkoop, Doc-Direct, DWR, P-Direct, Rijksoverheid.nl, Rijksportaal en TenderNed.

3. Gebruiksgegevens:

Het uiteindelijke doel van het open standaardenbeleid is brede adoptie van de open standaarden van de lijst voor 'pas toe of leg uit'. Het is daarom interessant om te weten in welke mate deze open standaarden daadwerkelijk worden gebruikt. Dergelijke gebruiksgegevens zijn niet in alle gevallen eenvoudig te verzamelen⁶. Over 18 van de 35 onderzochte standaarden zijn redelijk harde gebruiksgegevens gevonden.

Belangrijkste bevindingen

- Zes open standaarden worden op redelijk brede schaal door overheden gebruikt: StUF (100%, binnengemeentelijk echter minder), EMN_NL (alle gemeenten), Digikoppeling (64%), Semantisch Model e-Factureren (62% bij de rijksoverheid), SPF (54%) en DNSSEC (45%, rijksoverheid 59%).
- Positief is de groei van het gebruik door overheden van zeven standaarden: Digikoppeling (in drie jaar van 29% naar 64%), DNSSEC (in drie jaar van 10% naar 45%), DKIM (van 22% vorig jaar naar 32% dit jaar), Semantisch model e-Factureren (van 53% naar 62%), TLS (van 6% naar 26%), SPF (van 32% naar 54%) en SAML (gestage groei, nu 28% resp. 100%). Daarnaast lijkt ook het gebruik van STOSAG en XBRL toe te nemen.
- Voor zover wel cijfers beschikbaar zijn blijkt bij een aantal andere standaarden het gebruik over het algemeen (nog) aan de lage kant te zijn, bijvoorbeeld bij IPv6, Webrichtlijnen en ODF.
- Het gebruik van de standaarden waarover het Nationaal Beraad vorig jaar aanvullende adoptieafspraken maakte: DNSSEC, TLS, DKIM & SPF, is over het afgelopen jaar gemiddeld 14% gegroeid. Daarmee is de adoptietoename van deze standaarden hoger dan gemiddeld. Medio 2016 was de gemiddelde adoptiegraad van deze standaarden bijna 50%. Een verdere versnelling is noodzakelijk om het streefbeeld voor eind 2017 te halen.

⁶ Positieve uitzondering zijn de informatiebeveiligingsstandaarden van de lijst. Hiervoor zijn harde gebruikscijfers te verkrijgen via de tool in internet.nl van Platform Internet standaarden.

3. Aanvullende adoptie maatregelen 2016 en 2017

De monitor 2016 laat enerzijds zien dat de reeds ingezette adoptiekoers zijn vruchten afwerpt. Anderzijds is het resultaat nog ver van het ideale punt waarop iedere overheidspartijen bewust bezig is met open standaarden en deze consequent uitvraagt en toepast.

Forum Standaardisatie besprak op 14 december j.l. de monitor en kwam tot de volgende aanvullende adoptie maatregelen voor 2017. (d.w.z. aanvullend op de adoptieacties die reeds in het werkplan 2016/2017 zijn opgenomen.

In het kort:

1. Verplichting breder delen en, waar nodig, harder aanzetten.

De monitor wordt actiever dan voorheen verspreid onder de doelgroep, zodat de bekendheid met de monitor en daarmee het 'pas toe of leg uit' -beleid toeneemt. Daarbij is belangrijk om te benadrukken dat (Bureau) Forum Standaardisatie partijen op kan helpen. Enerzijds met inschatten welke standaarden voor hen relevant zijn, anderzijds bij implementatie en hulpvragen.

Actiepunten:

- a) *Verspreid de monitor actief onder te deelnemers van het Nationaal Beraad en de partijen die zij vertegenwoordigen.*
- b) *Doe hetzelfde met koepels zoals KING, ICCIO en Manifestgroep en ga met hen in overleg hoe de bekendheid van het beleid bij hun achterban vergroot kan worden.*
- c) *Roep de koepels op om open standaarden actief bij hen op de overlegagenda te plaatsen.*
- d) *Zorg dat de Monitor wordt toegelicht in vakbladen zoals iBestuur.*
- e) *Noem bij de volgende monitor alle aanbestedingen die zijn onderzocht.*
- f) *Borg de mogelijkheid van het wettelijk verplichten van een aantal essentiële 'pas toe of leg uit' -standaarden in de wet GDI in 2017. (met min. BZK en min. EZ)*

1. Help partijen te voldoen aan 'pas toe of leg uit'

Er zal nog duidelijker worden weergegeven wat er wanneer van partijen wordt verwacht en hoe (Bureau) Forum Standaardisatie daar, indien gewenst, bij kan helpen.

Actiepunten:

- g) *Verduidelijk de toepassingsgebieden van een aantal 'pas toe of leg uit' -standaarden.*
- h) *Bied een toegankelijke plaats voor 'explains' (aanvullend op de huidige Rijksinstructie en begrotingsvoorschriften).*
- i) *Geef meer informatie over het nut van de standaard voor het primaire proces bijvoorbeeld door het gebruik van use-cases.*

3. Monitoring en voortgang

Door o.a. de toename in het aantal raamovereenkomsten wordt het moeilijker om aanbestedingen te beoordelen op het voldaan aan pas-toe-of-leg-uit. Daar staat tegenover dat er steeds meer zicht is de adoptie van standaarden via (GDI)voorzieningen en harde gebruiksgegevens.

Actiepunten:

- j) *Verken met min. BZK of en hoe in de volgende monitor raamovereenkomsten getoetst en beoordeeld kunnen worden*
- k) *Creëer en bekrachtig met het Nationaal Beraad een adoptieplanning van 'pas toe of leg uit' -standaarden in GDI voorzieningen*
- l) *Breidt de periodieke rapportage met de gebruikgegevens van de IV-standaarden uit*
- m) *Meet en publiceer gebruiksgegevens van documentformaten*

Toelichting aanvullende adoptie maatregelen 2016 en 2017

Rode draad bij onderstaande punten is communicatie. Hoe bereik je partijen zodat men weet wat er van hen verwacht wordt en hoe krijg je hen vervolgens in actie? Bovendien kan (Bureau) Forum Standaardisatie in veel gevallen helpen bij de gewenste acties.

1. Verplichting breder delen en, waar nodig, harder aanzetten.

Het 'pas toe of leg uit' -beleid is nog te weinig bekend bij de doelgroep en de hardheid van de verplichting is bij hen niet altijd helder. De jaarlijkse monitor biedt een goede gelegenheid om hier aandacht voor te vragen. Dit vraagt dat de monitor actiever dan voorheen verspreid wordt onder de doelgroep, maar ook dat deze partijen het onderwerp onderdeel maken van hun eigen activiteiten en overleggen. Daarom kwam Forum Standaardisatie tot de volgende adoptieacties:

- a) *Verspreid de monitor actief onder te deelnemers van het Nationaal Beraad en de partijen die zij vertegenwoordigen.*
- b) *Doe hetzelfde met koepels zoals KING, ICCIO en Manifestgroep en ga met hen in overleg hoe de bekendheid van het beleid bij hun achterban vergroot kan worden.*
- c) *Roep de koepels op om open standaarden actief bij hen op de overlegagenda te plaatsen*

Structurele aandacht voor open standaarden kan relatief eenvoudig worden bereikt door open standaarden periodiek op de agenda te plaatsen van koepels en interbestuurlijke overleggen.

- d) *Zorg dat de Monitor wordt toegelicht in vakbladen zoals iBestuur.*
- e) *Noem bij de volgende monitor de aanbestedingen die zijn onderzocht.*

In de huidige monitor worden bij de aanbestedingen, de resultaten slechts geaggregeerd weergegeven. Concreet: Dit jaar meldt de monitor dat er 44 aanbestedingen zijn bekeken, maar van welke overheidspartijen deze zijn, wordt niet vermeld. Op die manier raakt het partijen niet als ze onderwerp zijn van ons onderzoek. Ook gesprekken met deze partijen hebben relatief weinig resultaat, omdat de uiteindelijke rapportage hen niet noemt.

Hardere verplichting

Voor standaarden zoals de informatieveiligheidsstandaarden geeft een 'pas toe of leg uit'-verplichting soms te weinig urgentie. Om die reden zet Forum Standaardisatie in op de mogelijkheid om in de "wet GDI" de minister van Binnenlandse Zaken 'pas toe of leg uit' -standaarden te laten verplichten via een algemene maatregel van bestuur. In 2016 is de in ontwikkeling zijnde wet GDI tussentijds fors herzien, waardoor momenteel nog niet helder is hoe dit voornemen in de wet GDI zal landen. Forum Standaardisatie en de ministeries van BZK en EZ dienen hier gezamenlijk in op te trekken.

- f) *Borg de mogelijkheid van het wettelijk verplichten van een aantal essentiële 'pas toe of leg uit' -standaarden in de wet GDI in 2017.*

2. Help partijen te voldoen aan 'pas toe of leg uit'

Hiervoor zijn afgelopen jaar al een paar concrete stappen gezet: Ieder Forumonderwerp heeft bijvoorbeeld een dossierhouder en op de website van het Forum is direct duidelijk wie benaderd dient te worden voor hulp bij een onderwerp. Een aantal instrumentele wijzigingen kunnen het voldoen aan 'pas toe of leg uit' nog eenvoudiger maken:

g) *Verduidelijk de toepassingsgebieden van een aantal 'pas toe of leg uit' -standaarden.*

Bij een aantal standaarden op de lijst is het niet voor iedereen direct helder wanneer deze aangeschaft en toegepast dienen te worden. BFS zal inventariseren welke standaarden dit betreft en een aanscherping van het toepassingsgebied voorstellen.

h) *Bied een toegankelijke plaats voor 'explains'*

Uit de Monitor blijkt dat er nauwelijks door overheden wordt uitgelegd waarom zij soms relevante 'pas toe of leg uit' -standaarden niet toepassen. Formeel dient dit te gebeuren in de bedrijfsvoeringparagraaf van het jaarverslag, maar degenen die de afweging maken een standaard niet toe te passen (meestal architecten en/of IT-managers) zijn niet degenen die het jaarverslag opstellen. Om die reden wil BFS hen de aanvullende mogelijkheid geven hun motivatie voor het niet toepassen van een standaard te melden bij BFS. Bijvoorbeeld door een explain-optie op de Forumwebsite op te nemen. Dit vervangt vanzelfsprekend niet de reeds bestaande verplichting. Bovendien helpt dit Forum Standaardisatie om inzicht te krijgen in de afwegingen die partijen maken rond de toepassing van pas-toe-of-leg-uit standaarden en kan het Forum hierop handelen als dat nodig blijkt.

i) *Geef meer informatie over het nut van de standaard en het gebruik van use-cases*

Om beter inzichtelijk te maken wanneer en waarom een standaard van de lijst relevant is voor overheidspartijen, worden bij de standaarden op de lijst usecases opgenomen. De informatieveiligheidsstandaarden hebben hierbij prioriteit.

3. Monitoring en voortgang

Door o.a. de toename in het aantal raamovereenkomsten wordt het moeilijker om aanbestedingen te beoordelen op het voldoen aan pas-toe-of-leg-uit. Mede om die reden zijn er dit jaar 44 aanbestedingen beoordeeld (waarvan 21 rijk). In de monitor van vorig jaar waren dit er nog 48 (waarvan 25 rijk) Daar staat tegenover dat er steeds meer zicht is de adoptie van standaarden via (GDI)voorzieningen en harde gebruiksgegevens.

j) *Verken met min. BZK of en hoe in de volgende monitor raamovereenkomsten getoetst en beoordeeld kunnen worden*

In de monitor wordt naast de toets op aanbestedingen gekeken naar de toepassing van open standaarden in (GDI) voorzieningen en naar de gebruiksgegevens van standaarden zelf. Dit geeft een veel beter beeld van de adoptie van standaarden dan door allen naar de aanbestedingen te kijken. Dit laatste blijkt bovendien moeilijker te worden door de toename van het aantal raamovereenkomsten bij met name het rijk. Deze zijn veelal zo breed opgesteld dat niet eenduidig is vast te stellen welke standaarden van toepassing zijn op de overeenkomst. Als het wel waarschijnlijk is dat een standaard relevant is, is het bovendien moeilijk te achterhalen of deze bij de uitvoering van de raamovereenkomst nog wel aan bod komt. Dat is namelijk geen makkelijk toegankelijke informatie (itt de aanbesteding van de raamovereenkomst zelf). Om die reden wil BFS met min. BZK verkennen hoe in een volgende monitor raamovereenkomsten eventueel toch getoetst en beoordeeld kunnen worden. Daarnaast is het interessant om te inventariseren of open standaarden bij de uitvoering van dergelijke overeenkomsten alsnog aan bod komen.

- k) *Creëer en bekrachtig met het Nationaal Beraad een adoptieplanning van 'pas toe of leg uit'-standaarden in GDI voorzieningen*

De adoptiegraad van standaarden in (GDI) voorzieningen wordt jaarlijks weergegeven in de Monitor. Het adoptietempo is echter vrijblijvend, want formeel alleen gebonden aan 'pas toe of leg uit' (verplicht bij een volgend investeringsmoment) Op basis van het monitorbeeld kunnen gerichte afspraken worden gemaakt over wanneer welke standaarden in de GDI voorzieningen dienen te worden toegepast aanvullend op het 'pas toe of leg uit' -tempo.

- l) *Breidt de periodieke rapportage met de gebruikgegevens van de IV-standaarden uit*

De periodieke IV-standaarden meting voor het Nationaal Beraad is een succes. De adoptiegroei van deze vijf standaarden (DNSSEC, TLS, DKIM.SPF en DMARC) was gemiddeld het hoogst van alle standaarden op de 'pas toe of leg uit' -lijst. Er wordt echter nog niet over alle meetbare internet- en beveiligingsstandaarden gerapporteerd terwijl dit eenvoudig kan (denk bijvoorbeeld aan ipv6, STARTTLS en DANE en HSTS). Door ook over de overige standaarden te rapporteren ontstaat wellicht eenzelfde versnelling van de adoptie.

- m) *Meet en publiceer gebruiksgegevens van documentformaten*

Naast de IV standaarden lenen ook documentformaten zich voor het vaststellen van harde gebruiksgegevens onder overheidspartijen. Parallel aan het succes van Platform internetstandaarden heeft BFS een tool in ontwikkeling waarmee kan worden getoetst of overheidsdomeinen voldoen aan de voorgeschreven documentformaten.

FORUM STANDAARDISATIE 2016/2017 " Het gaat uiteindelijk om het gebruik "

OBJECTIVE (= kwalitatief doel)

Aanzienlijke toename van overheidsbreed gebruik van open standaarden door interoperabiliteitsonderzoek, prioritering van de internetbeveiligingsstandaarden, inzet op naleving en adoptie ondersteuning.

Goals = objective vertaald naar kwantitatieve doelstellingen	Strategies = hoe bereiken we de objective	Dashboard = zichtbare/meetbare resultaten van de strategies	Actieplan = wat (wanneer/wie)**
<p>A. <i>Interoperabiliteitsonderzoek</i> zichtbaar doordat:</p> <ul style="list-style-type: none"> twee verkenningen per jaar zijn uitgevoerd. <p>B. <i>Prioritering van de internetbeveiligingsstandaarden</i> zichtbaar doordat</p> <ul style="list-style-type: none"> het streefbeeld om uiterlijk 2017 de informatieveiligheidsstandaarden, daar waar van toepassing, is geïmplementeerd. twee keer per jaar het gebruik van de internetbeveiligingsstandaarden DNSSEC, DKIM, TLS, SPF en DMARC door overheidsorganisaties* in kaart wordt gebracht. <p>C. <i>Inzet op naleving</i> zichtbaar doordat</p> <ul style="list-style-type: none"> het gebruik van open standaarden in GDI voorzieningen aanzienlijk is toegenomen. het aantal pas-toe-of-leg-uit compliant aanbestedingen, conform de – door de regering overgenomen motie Oosenbrug/Gesthuizen – is verhoogd. het aantal leveranciers dat het leveranciersmanifest ondertekent is verdubbeld ten opzichte van 2015 van 40 naar 80. <p>D. <i>Adoptieondersteuning</i> zichtbaar doordat</p> <ul style="list-style-type: none"> 100 overheidsorganisaties gerichte adoptieondersteuning ontvingen. 	<p>I. Onderzoek doen en adviseren door beheer van de lijst, internationale aansluiting en verkenningen op het gebied van interoperabiliteit.</p> <p>II. Prioritering van de internetbeveiligingsstandaarden door resultaten metingen uit testen Internet.nl te agenderen in NB.</p> <p>III. Naleving van afspraken over uitvraag en gebruik van OS bevorderen door periodiek contact betrokkenen, monitoring, borging van de afspraken in wet- en regelgeving en contact met leveranciers.</p> <p>IV. Adoptie OS ondersteunen door met betrokkenen te zorgen voor goede informatievoorziening en uitwisseling.</p> <p>V. De meerwaarde van OS communiceren door een Multichannel benadering waarin autoriteiten nut en noodzaak overbrengen.</p> <p>VI. Borging taken en verantwoordelijkheden door te anticiperen op een nieuwe mandaat periode.</p>	<p>a. Met het oog op actualiteit per jaar 8 nieuwe of nieuwe versies van standaarden toetsen of hertoetsen [LS], en</p> <p>b. Per jaar drie nieuwe standaarden voorgedragen bij het MSP [MA].</p> <p>c. Uitgevoerde kleine en grote verkenningen (maximaal vier in twee jaar) [JV/LS].</p> <p>d. Op aanvraag uitvoeren van voorzieningenprocedure Drie voorlichtingspresentaties verzorgen over EU-afspraken en -aanpak [MA].</p> <p>e. Overheidsbreed gebruik van DNSSEC, DKIM, TLS, SPF en DMARC is aanzienlijk gestegen [BK].***</p> <p>e2. Halfjaarlijkse meting over het gebruik van informatie veiligheidsstandaarden is opgeleverd [BK] (was g.).</p> <p>f. Jaarlijks monitor OS beleid is opgeleverd [MV].</p> <p>g. is e2.</p> <p>h. Als er een GDI-wet komt, dan staan open standaarden daarin [DCG, MV].</p> <p>i. Open standaarden in IAK en/of ARBIT en/of GIBIT [DCG].</p> <p>j. Leveranciers OS leveranciersmanifest zijn 2x benaderd in 2016 + 2017 [MV].</p> <p>j2. 1 gesprek per jaar met de sleutelorganisaties zoals DICTU, SSC ICT, CPO-RIJK [NWP, BK, LO].</p> <p>k. Van de circa 50 aanbestedingen hebben we met minimaal 15 hiervan ook een gesprek gevoerd [MV].</p> <p>l. FAQ worden gepubliceerd en bijgehouden op de website, per thema (circa 8), 10 vragen [HZ].</p> <p>m. Verkenningssprek relevante sector standaardisatie gevoerd met in ieder geval zorg, onderwijs [MA], bouw [LS], RINIS [ACM's/JV].</p> <p>n. Gebruik van open documentstandaarden is gestegen [HZ].</p> <p>n2. Publicatie handreiking betrouwbaarheidsniveaus [MV].</p> <p>o. Alle inkoopers van het Rijk hebben een of meer keer per jaar de flyer gehad met de verplichte open standaarden [DCG].</p> <p>p. Communicatieplan is operationeel inclusief positionering [CM].</p> <p>q. Doelgroepen voor gebruik en implementatie van informatieveiligheids- en open documentstandaarden wordt 2 x per jaar bereikt [CM].</p> <p>r. Website is altijd actueel [CM].</p> <p>s. Per jaar spreken 4 autoriteiten zich uit over OS [CM].</p> <p>t. Werkplan 2018 – 2021 opgesteld [JV].</p>	<p>1. OS in procedure te nemen voor de lijst met standaarden voor advies aan Nationaal Beraad en ontwikkeling beslisboom (doorlopend, LS).</p> <p>1b. Verduidelijking toepassings- en werkingsgebieden verplichte standaarden (doorlopend, LS).</p> <p>2. Hertoetsen oudere (minimaal vier jaar oud) open standaarden op de lijst. (doorlopend, LS).</p> <p>3. Coördinatie verkenkende onderzoeken (doorlopend, LS)</p> <p>3b. Bijeenkomsten en platform Restful APIs faciliteren (T3 2016, T1 2017, LS).</p> <p>4. Aandragen van OS voor de MSP-lijst en internationale bijeenkomsten bijwonen (doorlopend, MA).</p> <p>5. Pro-actief onderhouden internationaal netwerk om de Nederlandse aanpak te agenderen. (doorlopend, MA).</p> <p>5b. EU-afspraken en –aanpak terugkoppelen aan en/of beleggen bij de desbetreffende stakeholders in NL (doorlopend, MA).</p> <p>6. Begeleiden voorzieningen procedure (Lideliik/MA en PM).</p> <p>7. Uitvoeren en presenteren halfjaarlijkse meting informatieveiligheidsstandaarden (T1 en T3, MV).</p> <p>8. Informatieveiligheidsstandaarden verder brengen i.s.m. platform Internetstandaarden (doorlopend, BK (HZ)).</p> <p>9. Begeleiden uitvoering monitor OS beleid (doorlopend 2016/ MV) .</p> <p>10. Sleutel- en koepelorganisaties en betrokkenen in beleid en uitvoering nader bepalen en benaderen voor een gesprek (doorlopend, NWP en BK en LO).</p> <p>11. Contact onderhouden en participeren in wetgevingswerkgroepen GDI (doorlopend, LO en DCG).</p> <p>12. Onderzoeken en bepleiten OS in overige normenkaders, bv in AW; ARBIT, IAK + GIBIT (doorlopend, DCG).</p> <p>13. Bijhouden FS / OS in kamerstukken en concretiseren op site (doorlopend, DCG en BK).</p> <p>14. Contact met leveranciers van het leveranciersmanifest onderhouden door ze uit te nodigen voor expertbijeenkomsten en andere kennissessies (2016 + 2017, MV).</p> <p>14b. Bestuurlijke afspraken maken, adoptie GDI-voorziening (T3 2016 en T1 2017, LO).</p> <p>14c. Realiseren van laagdrempelige 'explain'-mogelijkheid (T1, 2017, LO)</p> <p>15. Spreken met betrokkenen en opschalen bij onderzochte aanbestedingen Monitor (start T3 2015, MV).</p> <p>16. FAQ bijhouden op de site, (meer) informatie genereren over een bepaalde standaard of groep standaarden, waaronder de baten en lasten van adoptie (business case) voor een select aantal standaarden (doorlopend, desbetreffende accountmanagers).</p> <p>17. Horizontale adoptieactiviteiten zoals handleidingen (af)maken/ bijhouden/ vormgeven/ verspreiden en kennissessies organiseren (2016, MV).</p> <p>17b. Bestekteksten (2016,DCG (BK)).</p> <p>17c. Handreiking betrouwbaarheidsniveaus (2016, MV)</p> <p>18. Geautom. beslisboom relevante standaarden opleveren en promoten. beslisboom op site inh. beheren (doorlopend, LS).</p> <p>19. HELPDESK-0800-STANDAARD Adoptiebijstand per mail en telefoon. (doorlopend/ accountmanagers) .</p> <p>20. Faciliteren secretariaat en financiële afwikkeling van procesondersteuning GvA + evaluatie (doorlopend, JV).</p> <p>21. Open documentstandaarden verder brengen i.s.m. met stakeholders + PVA (doorlopend, HZ (BK)).</p> <p>22. Organiseren van gesprekken en sessies met relevante sectorinitiatieven t.a.v. standaardisatie (kennisdelen) en in relatie met punt 15 brengen + use cases (doorlopend, accountmanagers).</p> <p>22b. Accountmanagers maken een plan van aanpak voor 'A' en 'B' standaarden (T1+2 2017, accountmanagers).</p> <p>23. Meetinstrument ontwikkelen om doelgroepbereik te onderzoeken (T1 2016, LO).</p> <p>24. Communicatieplan opstellen met speciale aandacht voor doelgroepen; inkoop, beleidsmedewerkers en architecten en deze implementeren (T3 2017, CM).</p> <p>25. Communicatieplan wordt aangepast aan de definitieve positionering. (T2 2016, TT).</p> <p>26. Maandelijkse Driemaandelijke verhalen door 1 corporate hotshot en 1 specialist worden geplaatst in minimaal 3 kanalen. Bijvoorbeeld blog, tweets en relevant vakblad. (start T3 2015, doorlopend, CM).</p> <p>27. Presentatie van OS door aanwezig te zijn op evenementen (doorlopend, CM).</p> <p>28. Branding van OS door ontwikkelen van breed bruikbare eenduidige beeldtaal die aansluit op positionering (doorlopend, CM).</p> <p>29. Flyer met verplichte standaarden per Forumvergadering actualiseren, laten drukken en verspreiden onder vooral inkoopers bij het Rijk maar ook andere doelgroepen (doorlopend, DCG).</p> <p>30. We maken gebruik van bestaande Logius CRM-instrument (clientèle) instrument. (T2 2016, JV) PM. Eigen CRM (doorlopend, JV)</p> <p>31. Website Forum Standaardisatie (doorlopend, incl. technisch beheer beslisboom, CM).</p> <p>32. Projectplanning en taken. (doorlopend, LO + JV)</p> <p>33. Werkplan 2018-2021 opstellen in zomer (T2+3 2017, BFS+NWH).</p>

* Overheidsorganisaties betekent voornamelijk de domeinen die we in het kader van de nulmeting getoetst hebben: GDI, Nationaal Beraad, Manifest, Prov, waterschappen, Klein Lef en de top25 meest gebruikte overheidswebsites.

**_Gebruikte afkortingen bij de acties: BFS= Bureau FS; BK=Bart Knubben; CM=communicatiemedewerker; DCG=Désirée Castillo Gosker;FS=Forum Standaardisatie; i.o.= interoperabiliteit;JV=Joram Verspaget;LO= Ludwig Oberendorff;LS= Lancelot Schellevis;MA= Marijke Abrahamse;NB= Nationaal Beraad; NWH= Nico Westpaal van Hoorn; T1, T2, T3= 1°, 2°, en 3° tertiair; OS= open standaarden;RRI= Regieraad Interconnectiviteit.

***: "De leden [van het Nationaal Beraad] onderschrijven het streven om uiterlijk eind 2017 de informatieveiligheidsstandaarden, daar waar van toepassing, te hebben geïmplementeerd. [verslag Nationaal Beraad 2 februari 2016]"